

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. An, & à quo, & quibus modis, lex humana abrogari possit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

posse tali dispensatione uti, tutâ conscientiâ; quia summus Pontifex non accepit à Christo potestatem dispensandi in iure divino, aut naturali sine rationabili causa, ut rectè observant Cajetanus in Summa verbo, *Dispensatio*, Sylvester verbo *Votum* 4. quæst. 3. & Sotus de iustitia & iure quæst. 7. art. 3. ad 3.

14. Colligitur secundò, Summum Pontificem posse validè dispensare ex plenitudine suæ potestatis in quibuscunque legibus ac statutis Conciliorum generalium, & aliorum Summorum Pontificum, etiam sine legitima causa. Quia omnes istæ leges sunt juris humani, supra quod Summus Pontifex habet supremam & plenam potestatem, quâ & illud potest in totum abolere per abrogationem, ac tollere per dispensationem; licitè quidem & validè cum causa; illicitè verò, sed validè, si nulla causa iusta talis dispensationis existat. Undè Bernardus lib. 3. de considerat. ad Eugenium Papam, cap. 4. *Sic faciendo (inquit) probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed iustitiæ forte non ita. Hoc facitis, quia potestis; sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus conservare positi estis, non invadere.*

15. Colligitur tertio, dispensatum à superiori in ejus lege sine causa, non peccare utendo tali dispensatione, sed eâ posse uti tutâ conscientiâ. Nullus enim peccat utendo iure suo: At sic dispensatus utitur iure suo, utendo indulgentiâ dispensationis sibi concessæ: Ergo non peccat in hujus dispensationis usu.

Nec valet quod ait Martinonus in tractatu de legibus disp. 32. sect. 3. num. 27. quòd licet utrensali dispensatione non peccet contra legem humanam, quæ definit ipsum obligare, peccat tamen contra jus naturale, quia turpis est pars, quæ toti non consentit. Non valet, inquam, quia licet turpis sit pars, quæ à toto sine causa discordat, non tamen quæ discordat à toto cum causa: At ille qui utitur tali dispensatione, non discordat à toto sine causa, nam ad non servandum legem illam, in qua est dispensatus, habet causam & titulum legitimum, scilicet beneficium dispensationis: Ergo nec contra legem humanam, nec contra jus naturale peccat.

16. Colligitur quartò, inferiorem Prælatus vi suæ potestatis ordinariæ, non posse dispensare in lege Prælati superioris. Nam dispensare est tollere vim legis ex parte, & respectu personæ, quæ dispensatur: Sed tollere vim legis est duntaxat illius, qui legem condidit, vel qui æquali cum eo gaudet potestate; non verò illius, qui potestatem inferiorem habet: Ergo Prælatus inferior non potest vi suæ potestatis ordinariæ dispensare in lege superioris.

17. Sunt tamen aliqui casus, in quibus Prælatus inferior potest vi suæ potestatis ordinariæ in lege Prælati superioris dispensare. Primus est, quando levis est materia, ita ut transgressio legis sit tantum veniale; sicut enim veniale peccatum nulli est reservatum, sed quilibet Sacerdos ab eo potest absolvere; sic etiam ab obligatione legis potest inferior Prælatus ratione levitatis materiæ dispensare. Ad id quod nec rationi, nec rectæ & suavi gubernationi consonum est, ut semper pro levibus ad superiorem recurratur, tametsi ad illum facilis sit recursus.

Secundò potest dispensare inferior Prælatus in his, quæ frequenter occurrere solent, cujusmodi sunt dispensatio in jejuniis, in festis celebran-

dis, & similibus; nam & grave esset Principi, & nimis difficilis redderetur gubernatio, & satis limitata esset autoritas gubernantis, si in huiusmodi præceptis dispensandis semper recurrendum esset ad ipsum Principem.

Tertio potest dispensare inferior Prælatus in his, quæ ita propria sunt unius communitatis, ut nullo modo conveniant alijs. Ea enim, quæ sunt propria unius communitatis, sunt magis nota & perfecta immediato gubernatori, quam supremo Principi, aut Prælato, ac proinde melius ipse, quam superior de ijs judicare poterit.

Quartò, potest dispensare inferior Prælatus, cum in casu extraordinario urget necessitas dispensandi, atque periculum in mora, & valde difficilis est ad superiorum recursus. Sic posset Episcopus dispensare in impedimento matrimonij, alioquin dispensabili, si cum defectu occulto palam in facie Ecclesiæ, saltem cum alterius conjugis bona fide, fuisset celebratum; ipsa verò separatio fieri non posset, nisi cum maximo incommodo. Secus autem, si nondum esset in facie Ecclesiæ celebratum, ad Summum enim Pontificem tunc recurrendum esset.

Demum potest Prælatus inferior dispensare, cum dubium est, utrum casus dispensatione egeat, vel non, tunc enim præsumptio est pro libertate, quæ possidet; undè fit, ut casus, nisi certus sit, reservatus communiter non censeatur.

ARTICULUS II.

An, & à quo, & quibus modis lex humana abrogari possit?

18. **C**onstat ex dictis articulo præcedenti, abrogationem à dispensatione differre; abrogatio enim est totius legis ablatio; dispensatio verò est solum quadam legis restrictio & limitatio circa aliquam personam, aut aliquos effectus, manente illius obligatione circa alios.

19. **D**onstat etiam differre abrogationem ab irratione, derogatione, correctione, & cessatione legis. Irritare legem est impedire, ne illa obligandi robore obtineat. Abrogare est, postquam vim obligandi lex obtinuit, illam in universum tollere. Derogare est, illam non in totum, sed in partem tollere. Corrigitur legem, est illam moderari addendo, vel demendo aliquid. Demum lex cessare dicitur, quando vel finitur tempus, pro quo illa ad obligandum posita fuit, vel cessat causa propter quam lata fuerat. His præmissis,

20. **E** dico primò, leges humanas mutari & abrogari posse; abrogari tamen aut mutari non debere, nisi ex tali abrogatione vel mutatione major aliqua utilitas speretur. Ita D. Thomas hic art. 1. & 2.

Probatur prima pars ratione, quam art. 1. in finuat; nam leges humanæ considerari possunt vel ex parte rationis humanæ, à quo procedunt, vel ex parte hominum, quorum actus lege diriguntur: Sed ex utroque capite mutabiles sunt: Ergo leges humanæ mutari, & abrogari possunt. Minor quantum ad primam partem evidens est, cum enim ratio humana finita & limitata sit, & ab imperfecto ad perfectum procedat, non potest legislator statim à principio prævidere omnia, quæ ad utilitatem rei publicæ magis

gis conducere possunt, unde posteri beneficio temporis potuerunt aliqua excogitare ad reipublicam utilitatem conducentia, quæ non excogitarunt Majores. Ergo ex parte rationis humana, quæ est legum constitutiva, leges humane mutabiles sunt. Quod verò etiam ex parte morum, & temporum mutationi obnoxia sint, etiam constat. Sæpè enim aliqua lex uno tempore expedit, quæ alio, variatis hominum moribus, expedire non judicatur. Ita Deus alijs legibus & præceptis usus est hominibus regendis, ante, ac post Christi adventum; alijsque legibus utitur in præsentem, ac usurus est in futura vita, variatâ hominum conditione, ac statu vivendi. Aliud exemplum affert sanctus Thomas ex Augustino libro 1, de libero arbitrio capite 6, ubi sic ait: *Si populus bene moderatus (vel ut alij legunt, bene moratus) sit, communisque utilitatis diligentissimos custos, in quibus unusquisque minoris rem privatam, quam publicam pendat, nonne rectè lex infertur, quæ tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos res publica administraretur? Porro si paulatim depravatus idem populus rem privatam publice rei præferat, atque habeat venale suffragium, corruptisque ab eis, qui honores amant, regimen in se flagitiosis consceleratisque committat, nonne item rectè, si quis tunc extiterit vir bonus, qui plurimum possit, adimatur huic populo potestatem dandi honores, & in paucorum bonorum, vel etiam unius redigatur arbitrium?*

21. Probatur etiam secunda pars conclusionis ratione, quam insinuat Divus Thomas articulo 2. Plus detrimenti timendum est, quam utilitatis sperandum in legum mutatione propter periculum contemptus legum ex una parte, & majoris facilitatis servandi antiquas, quibus diuturnâ observatione assuevimus: Ergo nisi hæc compensentur certâ spe majoris utilitatis, quæ ex hujusmodi mutatione legum speretur, non licebit eas mutare. Unde Ulpianus Digesto veteri libro 1, tit. 4. de Constitutionibus Principum lege 2. *In rebus novis constituendis evidens debet esse utilitas, ut recedatur ab eo jure, quod diu & quum visum est.*

22. Advertendum tamen, quod licet legislator peccet abrogando leges absque ulla causa & utilitate, abrogatio tamen sic facta valida est, nec tenentur amplius subditi legem sic abrogatam servare; quia lex essentialiter constituitur voluntate & imperio Principis, unde eo ob quamcunque tandem rationem sublato cessat lex, subindeque obligatio ejus; nam ubi lex non est, nec legis obligatio esse potest.

23. Dico secundò, quivis legislator potest legem, quam condidit, abrogare; superior etiam potest legem inferioris abrogare, non tamen inferior legem superioris.

Prima pars patet, cum enim, ut supra dicebamus, lex essentialiter constituatur voluntate & imperio legislatoris, ab eo dependet in esse & conservari, subindeque eo sublato cessat lex.

Secunda etiam evidens est, quia superior habet plenam potestatem supra inferiorem, & consequenter supra omnes leges ab eo conditas.

Tertia verò, quæ asserit inferiorem non posse legem superioris abrogare, habetur in Clementina, *Ne Romani Pontificis*, in qua a Clemente V. definitur, legem superioris non posse per inferiorem abrogari, corrigi, aut mutari, cum inferior nullum jus, aut potestatem habeat in superiore, ejusque constitutiones ac leges. Unde Episcopi & Cardinales leges Pontificias abrogare nequeunt, multòque minùs possunt Laici legibus & canonibus Ecclesiasticis derogare. Similiter Magistratus civiles, & communitates, aut Principes alteri superiori subiecti temporaliter, non possunt legibus ejus civilibus, & juri communi totius ejus imperij derogare, aut contrarium aliquid in proprio territorio statuere, ut male docent nonnulli Juristæ, perperam in hunc sensum allegantes legem *Omnes populi*, ff. de justitia & jure, ubi solùm dicitur, civitates Imperatori subiectas habere potestatem condendi leges proprias, & suis moribus accommodatas. Quod intelligendum est de legibus non contrarijs legibus imperialibus, quæ scilicet, quamvis aliquid novum & diversum statuunt, non tamen repugnans & contrarium.

24. Dico terciò, tribus modis lex antea accepta abrogari potest: primò, per expressam revocationem Principis; secundò, per constitutionem novæ legis priori repugnantis; terciò per contrariam consuetudinem.

Conclusio patet quoad omnes partes. Advertendum tamen est, quòd si abrogatio fiat per contrariam legem, debet illa lex promulgari, ut habeat vim completem abrogandi alteram; quia sine promulgatione non habet vim & rationem perfectam legis. Si verò lex simpliciter & pure revocetur absque novæ legis constitutione, definit quidem lex in re ipsa esse, hoc ipso, quòd legislator interiùs eam apud se revocat, nullo adhuc dato signo externo revocationis, manet tamen adhuc ejus obligatio in subditis ob ignorantiam talis revocationis. Quare ut prudenter & utiliter legis revocatio fiat, debet subditis intimari, & quidem publicè, ad vitanda scandala, & morum dissimilitudinem, alioquin aliqui propter notitiam privatam revocationis legem non servarent alijs adhuc servantibus, & servari debere credentibus ob ignorantiam revocationis illius, quod maximam in republica deformitatem, dissimilitudinem, ac turbationem induceret.

Quæres, quinam sint casus, in quibus cessat obligatio legis humanæ?

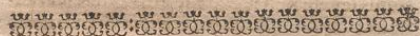
Respondeo obligationem legis humanæ cessare primò, si ejus obligatio reddatur nociva. Secundò, si ejus observatio fiat impossibilis cum lege naturali, vel divina. Terciò, si ratione subiecti, vel alicujus circumstantiæ particularis lex fiat moraliter impossibilis. Demùm quando cessat tota & integra ratio, propter quam lex fuit lata, eo ipso cessat legis obligatio, ut docent Cajeranus, Navarrus, Henriquez, & alij, quamvis Suarez lib. 6. de legibus cap. 9. oppositum doceat; licet enim fateatur, quòd quando leges præcipiunt actus de se indifferentes, ut ferre, aut non ferre arma, exportare, aut non exportare triticum, & similia, cessent, deficiente fine adæquato ad quem leges illæ ordinantur; contendit tamen, quòd quando lex præcipit actum de se bonum, non cessat, deficiente fine extrinseco, quem legislator intendit, quia, inquit, bonitas intrinseca, quæ pollet, est finis proximus & intrinsecus legis.

Opposita tamen sententia videtur probabilior, quia

quia nimirum lex non obligat, nisi juxta voluntatem legislatoris, à quo fertur; neque continuat obligationem, nisi perseverante moraliter eadem voluntate: At qui cessante totâ & integrâ ratione propter quam legem tulit, non perseverat moraliter voluntas obligandi: Ergo cessante totâ illâ ratione, lex non amplius obligat. Major patet, Minor probatur, quia legislator non habuit voluntatem obligandi, nisi dependenter ab illa ratione, & propter illam; sive actus alioquin habeat intrinsecam bonitatem, sive non: At cessante ratione motivâ, vel causâ finali propter quam aliquid volumus, desinit illud velle, cum impossibile sit stare actum voluntatis sublatò ejus objectò formali. Ergo cessante totâ & integrâ ratione propter quam legislator legem tulit, & voluit eam obligare, cessat quoque voluntas obligandi.

27. Confirmatur: Si lex præcipiat jejunium semel in hebdomada ad Deum placandum propter aliquam necessitatem publicam, cessante publicâ necessitate cessat obligatio jejunij, quamvis citra illam necessitatem jejunium sit actus virtutis habens bonitatem & honestatem intrinsecam temperantiæ: Ergo quamvis lex præcipiat actum intrinsece bonum, si tamen cessat causâ adequatâ legis, seu tota ratio motiva propter quam fuit lata, cessat ejus obligatio.

28. Dixi cessante causâ adequatâ, quia si lex lata fuit ob plures causas, cessante unâ, modò non cessat alia propter quas lata est, non cessat obligatio legis. Sicut quia lex baptismi lata est non solum ad tollendum originale, sed etiam ad consignandum hominem Christianæ Religionis, eumque à cæteris sectis distinguendum, & reddendum idoneum & capace ad reliqua Sacramenta suscipienda; tamen prima causa cessaret, & peccatum originale per sanctificationem in utero matris esset sublatum, nihilominus adhuc lex baptismi propter alias causas, propter quas lata est, obligaret.

DISPUTATIO XI.

De lege Divina veteri.

Ad questionem 98. D. Thomæ usque ad 106.

Hactenus de lege humana fuisse differimus, nunc agendum nobis est de lege Divina positiva, cujus necessitatem demonstrat S. Thomas supra quæst. 91. art. 4. ubi quatuor assignat rationes, cur lex Divina ultra naturalem & humanam necessaria fuerit.

Primò, inquit, quia per legem dirigitur homo ad actus proprios in ordine ad ultimum finem. Et siquidem homo ordinaretur tantum ad finem qui non excederet proportionem naturalis facultatis hominis, non oporteret quod homo haberet aliquid directivum ex parte rationis supra legem naturalem, & supra legem humanitatis positam, que ab ea derivatur. Sed quia homo ordinatur ad finem beatitudinis æternæ, quæ excedit proportionem naturalis facultatis humanæ; ideo necessarium fuit, ut supra legem naturalem & humanam dirigeretur etiam ad suum finem lege divinitus datâ. Secundò, quia propter incertitudinem humani judicij, præcipue de rebus contingentibus & particularibus, contingit de actibus

humanis diversorum esse diversa judicia, ex quibus etiam diversæ & contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo absque omni dubitatione scire possit, quid ei sit agendum, & quid vitandum, necessarium fuit, ut in actibus proprijs dirigeretur per legem divinitus datam, de qua constat quod non potest errare. Tertio, quia de his potest homo legem facere, de quibus potest judicare: judicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus, qui latent, sed solum de exterioribus actibus, qui apparent, & tamen ad perfectionem virtutis requiritur, ut in utrisque actibus homo rectus existat; & ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit quod ad hoc superveniret lex Divina. Quarto quia lex humana non potest omnia, quæ male fiunt, punire, vel prohibere, quia dum auferre vellet omnia mala, sequeretur quod etiam multa bona tollerentur, & impediretur utilitas boni communis, quod est necessarium ad conversationem humanam: ut ergo nullum malum improbitum & impunitum remaneat, necessarium fuit supervenire legem divinam, per quam omnia peccata prohibentur.

Licet verò lex divina variè dividi possit, communis tamen ejus divisio est in veterem, quæ à tempore Moysis usque ad Christi passionem & mortem inter Israelitas viguit; & novam, quæ à Christo data & instituta usque ad consummationem sæculi perseverabit. De utraque sigillatim & breviter differendum, & primò de lege veteri, quæ legis novæ & Evangelicæ typus & figura fuit. Unde hæc

ARTICULUS I.

Virum lex vetus, bona, utilis, ac perfecta fuerit?

S. I.

Prima pars quæstionis resolvitur.

Augustinus cap. 1. & 46. libri de hæresibus refert Manichæos & Marcionistas, cum duo summa principia invenissent, unum bonorum, alterum vero malorum, credidisse legem veterem malam esse, & à malo principio conditam; novam verò à bono profectam, subindeque optimam ac perfectam. Ut hic error resellatur, & veritas Catholica stabiliatur:

Dico primò, legem veterem fuisse bonam, & sanctam.

Probat, quia Deus fuit legis illius Author, ut ostendimus articulo sequenti: Ergo non potuit esse nisi bona & sancta, sicut ipse bonus & sanctus est. Unde Apostolus ad Romanos, 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum.* Ubi mandatum legis Mosaicæ dicitur sanctum propter præcepta ceremonialia; justum propter judicialia; bonum propter moralia, ut notat D. Thomas hic qu. 99. art. 4. Conclusio magis patebit solutione objectionum, & explicatione locorum Scripturæ, quibus legem illam malam fuisse insinuat videntur.

Obicitur ergo primò: Ezechielis 20. dicitur: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent:* Sed lex non dicitur bona, nisi propter